

ความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดของประเทศไทย (Tourism Specialization at the Provincial Level in Thailand)

จตุรรัตน์ หนูสุวรรณ¹

บทคัดย่อ

แม้ว่าประเทศไทยจะมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน แต่เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัดอาจไม่ใช่ทุกจังหวัดที่มีขีดความสามารถในการแข่งขัน การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลสถิติระดับจังหวัดปี พ.ศ. 2556 เพื่อจัดทำเป็นดัชนีชี้วัดทั้งทางด้านอุปสงค์ อุปทาน และความประทับใจ

ผลการศึกษายืนยันว่า จังหวัดที่มีความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีพื้นที่ติดทะเล โดยการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดยังคงมีความแตกต่างกันค่อนข้างสูง ผู้ดำเนินนโยบายจึงควรกำหนดนโยบายทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างเหมาะสม โดยการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวและกระตุ้นให้เกิดการส่งผ่านระดับการพัฒนาไปยังพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว ความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาระดับท้องถิ่น

ABSTRACT

Although Thailand's overall tourism sector has one of the most competitive positions within ASEAN, this may not be true for all Thailand's provinces. The objective of this study is to measure tourism specialization at the provincial level. Using tourism's statistical data in 2013 to account characteristic indicator for the demand side, supply side and amenities, the result confirms the tourism specialization in Thailand is concentrated within the coastal regions. The degree of specialization of each region should be valuable for policy implications at the national as well as local levels.

Keywords: Tourism, Tourism Specialization, Regional Development

บทนำ

บริการการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อันเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ ตามรายงานขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ปี พ.ศ. 2556 บริการการ

ท่องเที่ยวรวมทั้งโลกเติบโตกว่าร้อยละ 5 จากปีก่อนหน้า และมีแนวโน้มว่า บริการการท่องเที่ยวยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการเจริญเติบโตในปี พ.ศ. 2557 อยู่ที่ร้อยละ 4.0-4.5 ทั้งนี้ การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอัตราการเจริญเติบโตกว่าร้อยละ 10 จากปีก่อนหน้า โดย

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในตลาดบริการการท่องเที่ยวที่สำคัญของภูมิภาค ในปี พ.ศ. 2556 ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกว่า 26.55 ล้านคน โดยสามารถนำรายได้เข้าประเทศเป็นมูลค่ากว่า 1,207,146 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.5 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ทั้งหมด

เนื่องจากความได้เปรียบทางที่ตั้งที่อยู่ศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) รวมทั้งศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันทางด้านบริการการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 จึงมีเป้าหมายที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางของการบริการและการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) เมื่อพิจารณาความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์และความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมทางอากาศ จากรายงานความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว และการเดินทาง ปี ค.ศ. 2013 (The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013) (World Economic Forum, 2013) พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 21 ของโลก และเป็นอันดับ 2 ของประเทศในภูมิภาคอาเซียนเป็นรองจากประเทศสิงคโปร์ ในปัจจุบันภาครัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์ต่างๆ ไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยมีเป้าหมายที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย รวมทั้งแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบริการการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดของประเทศไทย พบว่า จังหวัดต่างๆ ไม่ได้มีศักยภาพทางด้านบริการท่องเที่ยวในระดับเดียวกัน โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และจำนวนโรงแรมและที่พัก หรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยโดยคำนึงถึงมิติทางด้านพื้นที่ เช่น การพิจารณา

ความชำนาญพิเศษ (Specialization) ภายใต้อิทธิพลที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ จึงมีความสำคัญที่จะอธิบายผลกระทบทั้งในปัจจุบันและอนาคตจากบริการการท่องเที่ยว โดยเฉพาะเมื่อมีการเปิดเสรีภาคบริการภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

ความชำนาญพิเศษ (Specialization) มีการศึกษาค้นคว้ามากในประเด็นการค้าระหว่างประเทศ นับตั้งแต่ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศยุคนีโอคลาสสิก (Neoclassic Trade Theory) ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศแนวใหม่ (New International Trade Theory) รวมทั้งทฤษฎีภูมิศาสตร์เศรษฐกิจใหม่ (New Economic Geography Theory) ซึ่งมีข้อสมมติด้านสินค้าและตลาดที่แตกต่างกันออกไป โดยทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศยุคนีโอคลาสสิกจะวิเคราะห์ความชำนาญพิเศษจากความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ซึ่งมีข้อสมมติให้แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันทางด้านปัจจัยการผลิตที่เอื้ออำนวย (Factor Endowment) จึงเป็นผลทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศในสินค้าที่มาจากต่างสาขาการผลิต (Inter-sectoral Trade) อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมา เริ่มมีการค้าระหว่างประเทศในสินค้าที่มาจากสาขาการผลิตเดียวกัน (Intra-sectoral Trade) มากขึ้น จึงเกิดเป็นทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศแนวใหม่ ซึ่งตลาดสินค้าไม่ใช่ตลาดแข่งขันสมบูรณ์เหมือนทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศยุคนีโอคลาสสิก โดยความชำนาญพิเศษจะเกิดขึ้นจากการผลิตสินค้าประเภทเดียวกันที่มีความหลากหลาย ซึ่งความได้เปรียบเชิงพื้นที่ (Geographical Advantage) เป็นเพียงปัจจัยภายนอก (Exogenous Factor) ในขณะที่ทฤษฎีภูมิศาสตร์เศรษฐกิจใหม่พิจารณาความได้เปรียบเชิงพื้นที่เป็นปัจจัยภายใน (Endogenous Factor) โดยความชำนาญพิเศษเป็นผลมาจากกระจุกตัวเชิงพื้นที่ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณางานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยว (Tourism Specialization) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเช่น การทดสอบสมมติฐาน Tourism-led Growth โดยพิจารณาความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวจากจำนวนนักท่องเที่ยวและรายรับจากการท่องเที่ยว เช่น งานศึกษาของ Neves and Macas (2008) Urtasun, A. and Gutiérrez, I. (2006) Chang, C.L., Khamkaew, T. and McAleer, M. (2010) และ Yang, Y. (2012)

นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาของ Pérez-Dacal, D. Pena-Boquete, Y. and Fernández, M. (2014) ที่ทำการวัดระดับความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวในประเทศสเปน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis) เพื่อจัดทำเป็นตัวชี้วัดประกอบ (Composite Indicator) จากตัวชี้วัดด้านต่างๆ อีกทั้งยังมีงานศึกษาด้านการวัดระดับความชำนาญพิเศษด้านบริการ (Service Specialization) เช่น Ioncica, M., Draghici, M., Petrescu, C. and Ioncica, D. (2010) ซึ่งได้มีการพิจารณาการวัดระดับความชำนาญพิเศษจากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) จำนวนแรงงานในภาคบริการ และสัดส่วนมูลค่าบริการต่อการส่งออก และงานศึกษาของ Grigorovic, C. (2009) ซึ่งได้พิจารณาความชำนาญพิเศษด้านบริการจากความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage, RCA) และดัชนีของ Grubel-Lloyd เพื่อวัดระดับความชำนาญพิเศษในกรณีที่เกิดการค้าระหว่างประเทศในรูปแบบสินค้าที่มาจากต่างสาขาการผลิต และสาขาการผลิตเดียวกัน ตามลำดับ

สำหรับงานศึกษาในประเทศไทยเรื่องความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวมีการกล่าวถึงในงานศึกษาของอัครพงศ์ อันทอง (2556) เรื่องความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งใช้ตัวชี้วัด Coverage Ratio และ ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ในการวิเคราะห์วัดระดับความชำนาญพิเศษ

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังไม่มียานศึกษาด้านความชำนาญพิเศษในระดับจังหวัดหรือภูมิภาค บทความนี้จะพิจารณาตัวชี้วัดด้านต่างๆ จากงานศึกษา Pérez-Dacal, D. Pena-Boquete, Y. and Fernández, M. (2014) เป็นสำคัญ รวมทั้งจะมีการเพิ่มเติมตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับประเทศไทย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดของประเทศไทย รวมทั้งคุณลักษณะด้านการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ อันเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือวัดความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณางานศึกษาของ Pérez-Dacal, D. Pena-Boquete, Y. and Fernández, M. (2014) ที่ได้ทำการศึกษาตัวชี้วัดด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านอุปสงค์ (Demand Side) ด้านอุปทาน (Supply Side) และด้านความประทับใจ (Amenity) โดยในบทความนี้จะพิจารณาตัวชี้วัดตามงานศึกษาของ Pérez-Dacal, D. *et al.* (2014) และมีการเพิ่มเติมตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยเฉพาะด้านความประทับใจ เพื่อเป็นการแสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ในการวัดความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านอุปสงค์การท่องเที่ยว

งานศึกษาของ Pérez-Dacal, D. *et al.* (2014) พิจารณาตัวชี้วัดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) อัตราส่วนความหนาแน่นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (Tourist Density Ratio; TDR) ซึ่งอ้างอิงจากงานศึกษาของ Jansen-Verbeke (1995) เนื่องจากความแตกต่างของขนาดพื้นที่จะส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาขนาดพื้นที่ด้วย โดยวัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่

เข้ามาท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดหารด้วยขนาดพื้นที่ของแต่ละจังหวัด นั่นคือ

$$TDR = \frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)}}{\text{ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)}}$$

2) อัตราส่วนความเข้มข้นของจำนวนนักท่องเที่ยว (Tourist Intensity Ratio; TIR) เพื่อพิจารณาความหนาแน่นจากจำนวนประชากรที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ โดยวัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดหารด้วยจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ของแต่ละจังหวัด ทั้งนี้ ในที่นี้จะพิจารณาจากจำนวนแรงงานซึ่งมีอายุ 15 ปีขึ้นไป นั่นคือ

$$TIR = \frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)}}{\text{จำนวนประชากร (ราย)}}$$

3) อัตราส่วนการเข้าถึงบริการการท่องเที่ยว (Tourism Penetration Ratio; TPR) และอัตราส่วนความหนาแน่นเสริมของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (Augmented Tourist Density Ratio; ATDR) ซึ่งอ้างอิงจากงานศึกษาของ De Albuquerque and Mc.Elroy (1992) เพื่อสะท้อนการเข้าถึงบริการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ณ จุดใดจุดหนึ่งของเวลา โดยพิจารณาจากระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวรวมด้วย ซึ่งโดยปกติค่าดังกล่าวของนักท่องเที่ยวในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างชาติมีความแตกต่างกัน นั่นคือ

$TPR =$

$$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)} \times \text{ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)}}{\text{จำนวนประชากร (ราย)} \times 365}$$

$ATDR =$

$$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)} \times \text{ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)}}{\text{ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)} \times 365}$$

2. ด้านอุปทานการท่องเที่ยว

ในการพิจารณาอุปทานการท่องเที่ยวนิยมศึกษาจากจำนวนที่พัก โดยเฉพาะโรงแรมและเกสต์เฮ้าส์ โดยในงานศึกษาของ Pérez-Dacal, D. *et al.* (2014) พิจารณาตัวชี้วัดต่างๆ ดังนี้

1) ดัชนีห้องพักต่อคน (Tourist Function Index; FI) เป็นดัชนีที่พิจารณาจำนวนห้องพักของ

สถานที่พักแรมต่อจำนวนประชากรในแต่ละจังหวัด เพื่อสะท้อนความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขนาดของประชากร โดยในที่นี้ จะพิจารณาสถานที่พักแรม ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ทและอื่นๆ รวมทั้งเกสต์เฮ้าส์ นั่นคือ

$$FI = \frac{\text{จำนวนห้องพัก (ห้อง)}}{\text{จำนวนประชากร (ราย)}}$$

2) ดัชนีห้องพัก (Room Index; RI) เป็นดัชนีที่พิจารณาจำนวนห้องพักของสถานที่พักแรมต่อขนาดพื้นที่ในแต่ละจังหวัด ซึ่งจะบ่งชี้ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงขนาดของพื้นที่ นั่นคือ

$$RI = \frac{\text{จำนวนห้องพัก (ห้อง)}}{\text{ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)}}$$

3) อัตราห้องพักต่อสถานที่พักแรม (Relative Bed per Establishment; RBE) ซึ่งจะพิจารณาทั้งจำนวนห้องพักและจำนวนสถานที่พักแรมในแต่ละจังหวัด เพื่อพิจารณาความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของอุตสาหกรรมที่พักแรมในแต่ละจังหวัดเมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวมของทั้งประเทศ นั่นคือ

$$RBE = \frac{N_j / \sum_j N_j}{P_j / \sum_j P_j}$$

เมื่อกำหนดให้ N_j แทนจำนวนห้องพักในจังหวัดที่ j

P_j แทนจำนวนสถานประกอบการในจังหวัดที่ j

หากค่าดังกล่าวมีค่ามากกว่า 1 เนื่องจากสถานที่พักแรมส่วนใหญ่เป็นโรงแรมที่มีจำนวนห้องพักโดยเปรียบเทียบค่อนข้างสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า จังหวัดดังกล่าวมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ

3. ด้านความประทับใจ

ในงานศึกษาของ Pérez-Dacal, D. *et al.* (2014) ได้แบ่งกลุ่มความประทับใจทางด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความประทับใจทางธรรมชาติ (Natural Amenity) ซึ่งเป็นความประทับใจที่เกิดจากการท่องเที่ยวในแหล่ง

ทรัพยากรธรรมชาติ ความประทับใจทางสังคมและประวัติศาสตร์ (Social and Historical Amenity) ซึ่งเป็นความประทับใจที่เกิดจากการท่องเที่ยวในแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และความประทับใจทางสันทนาการและช้อปปิ้ง (Recreation and Shopping Amenity) ซึ่งเป็นความประทับใจที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น กีฬา และเทศกาลประเพณี เป็นต้น โดยในที่นี้ได้มีการพิจารณาจากตัวชี้วัดอื่นๆ ที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) จำนวนอุทยานแห่งชาติ (National Park) โดยพิจารณาจากจำนวนอุทยานแห่งชาติที่ตั้งอยู่ในแต่ละจังหวัด
- 2) จำนวนมรดกโลก (World Heritage) โดยพิจารณาจากจำนวนแหล่งมรดกทางธรรมชาติและ

ทางวัฒนธรรมในแต่ละจังหวัดที่ได้รับการพิจารณาให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกขององค์การยูเนสโก

3) จำนวนกิจกรรมและงานประเพณี (Event) โดยพิจารณาจากจำนวนครั้งของการจัดกิจกรรมและงานประเพณีที่ปรากฏในฐานข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยของแต่ละจังหวัดในปี พ.ศ. 2556

ในบทความนี้จะพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 3 ด้าน นั่นคือ ด้านอุปสงค์ ด้านอุปทาน และด้านความประทับใจ เพื่อให้ครอบคลุมบริบทด้านการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นของประเทศไทย ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ในการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดที่ใช้ในการศึกษา

ตัวชี้วัด	ตัวแปรที่พิจารณา	การคำนวณ	แหล่งข้อมูล
ด้านอุปสงค์ นักท่องเที่ยว ชาวไทย	อัตราส่วนความหนาแน่นของ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (TDR) หน่วยเป็น รายต่อตารางกิโลเมตร	$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)}}{\text{ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)}}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
	อัตราส่วนความเข้มของจำนวน นักท่องเที่ยว (TIR) ไม่มีหน่วย	$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)}}{\text{จำนวนประชากร (ราย)}}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร
	อัตราส่วนการเข้าถึงบริการการ ท่องเที่ยว (TPR) ไม่มีหน่วย	$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)} \times \text{ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)}}{\text{จำนวนประชากร (ราย)} \times 365}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร
	อัตราส่วนความหนาแน่นเสมือน ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (ATDR) หน่วยเป็น รายต่อตารางกิโลเมตร	$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)} \times \text{ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)}}{\text{ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)} \times 365}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตัวชี้วัด	ตัวแปรที่พิจารณา	การคำนวณ	แหล่งข้อมูล
ด้านอุปสงค์ นักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติ	อัตราส่วนความหนาแน่นของ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (TDR) หน่วยเป็น รายต่อตารางกิโลเมตร	$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)}}{\text{ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)}}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
	อัตราส่วนความเข้มข้นของจำนวน นักท่องเที่ยว (TIR) ไม่มีหน่วย	$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)}}{\text{จำนวนประชากร (ราย)}}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร
	อัตราส่วนการเข้าถึงบริการการ ท่องเที่ยว (TPR) ไม่มีหน่วย	$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)} \times \text{ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)}}{\text{จำนวนประชากร (ราย)} \times 365}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร
	อัตราส่วนความหนาแน่นเสมือน ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (ATDR) หน่วยเป็น รายต่อตารางกิโลเมตร	$\frac{\text{จำนวนนักท่องเที่ยว (ราย)} \times \text{ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน)}}{\text{ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)} \times 365}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
ด้านอุปทาน	ดัชนีห้องพักต่อคน (FI) หน่วยเป็น ห้องต่อราย	$\frac{\text{จำนวนห้องพัก (ห้อง)}}{\text{จำนวนประชากร (ราย)}}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร
	ดัชนีห้องพัก (RI) หน่วยเป็น ห้องต่อตารางกิโลเมตร	$\frac{\text{จำนวนห้องพัก (ห้อง)}}{\text{ขนาดพื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)}}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา - กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
	อัตราห้องพักต่อสถานที่พักแรม (RBE) หน่วยเป็น ห้องต่อราย	$\frac{N_j / \sum_j N_j}{P_j / \sum_j P_j}$	- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา
ด้านความ ประทับใจ	จำนวนอุทยานแห่งชาติ (National Park) หน่วยเป็น แห่ง	-	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ ป่า และพันธุ์พืช
	จำนวนมรดกโลก (World Heritage) หน่วยเป็น แห่ง	-	องค์การยูเนสโก

ตัวชี้วัด	ตัวแปรที่พิจารณา	การคำนวณ	แหล่งข้อมูล
	จำนวนกิจกรรมและงานประเพณี (Event) หน่วยเป็น ครั้ง	-	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ที่มา: Pérez-Dacal, D. *et al.* (2014)

ความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดของประเทศไทย

เมื่อพิจารณาข้อมูลสถิติทางด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวระยะเวลาพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว จำนวนห้องพัก จำนวนสถานที่พักผ่อน และจำนวนประชากร เป็นต้น ของปี พ.ศ. 2556 โดยเป็นข้อมูลในระดับจังหวัด ซึ่งมีจำนวน 76 จังหวัด ดังแสดงในภาพที่ 1 โดยผู้ศึกษาได้กำหนดระดับของความชำนาญพิเศษออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ น้อย ปานกลาง และมาก โดยใช้หลักการหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มาใช้ในการกำหนดค่าพิสัย (Range) ของค่าตัวชี้วัดในแต่ละระดับ ดังสมการ

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

และจะนำเสนอระดับความชำนาญพิเศษดังกล่าวในรูปแบบของแผนที่ เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างกันของแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจนมากขึ้น

1. ด้านอุปสงค์

ผลจากการศึกษาอัตราส่วนความหนาแน่นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (TDR) โดยพิจารณาแยกตามประเภทนักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ผลการศึกษากรณีนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่าจังหวัดที่มีอัตรา TDR ค่อนข้างสูง (ไม่พิจารณากรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นเมืองหลวงและเป็นศูนย์กลางทางด้านการท่องเที่ยว) ได้แก่ ภูเก็ต สมุทรสงคราม นนทบุรี และระยอง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดทะเล รวมทั้งเป็นจังหวัดที่มีลักษณะเป็นเมือง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการท่องเที่ยวในจังหวัดที่มีระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก

ในขณะที่กรณีนักท่องเที่ยวต่างชาติ (ไม่พิจารณาสมุทรปราการ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ) ได้แก่ ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร ชลบุรี กระบี่ สมุทรปราการ และสงขลา ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีนักท่องเที่ยวชาวไทย ดังแสดงในภาพที่ 2

เมื่อพิจารณาอัตราส่วนความเข้มข้นของจำนวนนักท่องเที่ยว (TIR) ในภาพที่ 3 พบว่า จังหวัดที่มีอัตรา TIR ค่อนข้างสูง ได้แก่ ภูเก็ต นครนายก ระยอง ตราด เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และกระบี่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดทะเล ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมท่องเที่ยวในภูเก็ต ชลบุรี กระบี่ พังงา และกรุงเทพมหานคร ซึ่งจังหวัดเหล่านี้เป็นจุดหมายปลายทาง (Destination) ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ อย่างไรก็ตาม ค่าอัตรา TIR ดังกล่าวยังมีข้อจำกัดในกรณีที่ไม่ได้ครอบคลุมนักท่องเที่ยว ซึ่งประชากรที่อาศัยในจังหวัดต่าง ๆ มักมีการเดินทางโดยไม่มีที่พักค้างคืน ทั้งนี้ ผลการศึกษาอัตรา TDR และอัตรา TIR ค่อนข้างมีความสอดคล้องกัน นั่นคือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล

สำหรับการพิจารณาอัตราส่วนการเข้าถึงบริการการท่องเที่ยว (TPR) ซึ่งคำนึงถึงระยะเวลาพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวร่วมด้วย เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ใน 1 วันมีนักท่องเที่ยวเป็นสัดส่วนใดเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยในจังหวัดนั้นๆ (ภาพที่ 4) ผลการศึกษา พบว่า จังหวัดที่มีอัตรา TPR สูงในกรณีนักท่องเที่ยวชาวไทย ได้แก่ ภูเก็ต กระบี่ ตราด ระยอง ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และนครนายก และในกรณีนักท่องเที่ยวต่างชาติ ได้แก่ ภูเก็ต กระบี่ ชลบุรี กรุงเทพมหานคร พังงา สุราษฎร์ธานี ตราด ประจวบคีรีขันธ์ และเชียงใหม่

ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดทะเล ซึ่งอาจจะซ่อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลมีแนวโน้มที่จะใช้ระยะเวลาของการท่องเที่ยวมากกว่าการท่องเที่ยวในแหล่งอื่นๆ

ในกรณีอัตราส่วนความหนาแน่นเสมือนของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อพื้นที่ (ATDR) ซึ่งบ่งชี้ว่า มีนักท่องเที่ยวคิดเป็นสัดส่วนใดเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่ของจังหวัดใน 1 วัน ผลการศึกษาพบว่า ให้ผลการศึกษาใกล้เคียงกับอัตรา TPR โดยจังหวัดที่มีอัตรา ATDR สูง ได้แก่ ภูเก็ต ระยอง สมุทรสงคราม นนทบุรี ชลบุรี และกระบี่ ส่วนอัตราส่วนความหนาแน่นเสมือนของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อพื้นที่ (ATDR) พบว่า จังหวัดที่มีอัตรา ATDR สูง ได้แก่ ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร ชลบุรี กระบี่ สมุทรปราการ พังงา สงขลา สุราษฎร์ธานี และตราด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดทะเล และมีลักษณะเป็นเกาะ โดยมีกิจกรรมต่างๆ ก่อนข้างมาก จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าท่องเที่ยวใน 1 วัน ก่อนข้างมากตามไปด้วย (ภาพที่ 5)

2. ด้านอุปทาน

หากพิจารณาด้านอุปทานการท่องเที่ยว ได้แก่ ดัชนีห้องพักต่อคน (FI) ผลการศึกษา พบว่า จังหวัดที่มีความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวค่อนข้างสูง ได้แก่ ภูเก็ต กระบี่ ตราด ชลบุรี พังงา และสุราษฎร์ธานีซึ่งล้วนเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดทะเล (ภาพที่ 6)

ในขณะที่จังหวัดที่มีดัชนีห้องพัก (RI) สูง ดังแสดงในภาพที่ 7 ได้แก่ ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร ชลบุรี สมุทรสงคราม กระบี่ นนทบุรี ตราด ระยอง และสมุทรปราการ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีลักษณะเป็นเมือง และส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดทะเล ทั้งนี้ค่าดัชนีดังกล่าวค่อนข้างสอดคล้องกับการพิจารณาด้านอุปสงค์ นั่นคือ จังหวัดที่จำนวนนักท่องเที่ยวค่อนข้างมาก ย่อมส่งผลกระทบต่อ

จำนวนห้องพักเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

สำหรับอัตราห้องพักต่อสถานประกอบการ (RBE) ผลการศึกษา พบว่า จังหวัดที่มีอัตรา RBE สูง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี นนทบุรี และปทุมธานี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีลักษณะเป็นเมือง ลักษณะดังกล่าวจึงสอดคล้องกับความเป็นจริง นั่นคือ จังหวัดที่มีลักษณะเป็นเมืองมักมีสถานที่พักแรมขนาดใหญ่ อาทิเช่น โรงแรม (Hotel) ค่อนข้างมาก รวมทั้งเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ (ภาพที่ 8)

3. ด้านความประทับใจ

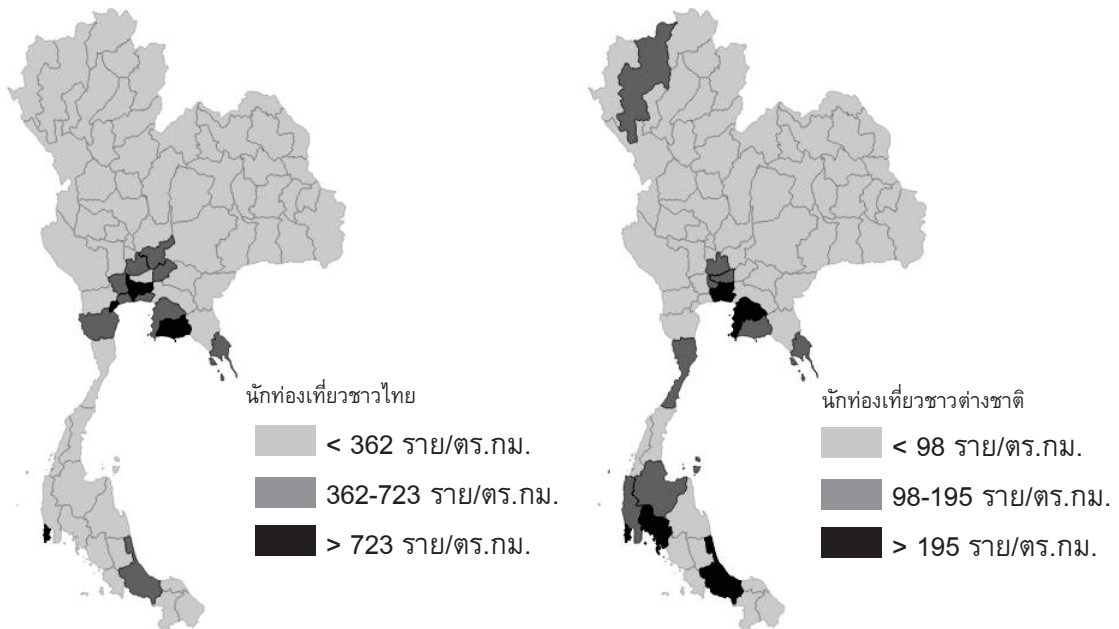
เมื่อพิจารณาจำนวนอุทยานแห่งชาติ (National Park) ในภาพที่ 9 พบว่า จำนวนอุทยานแห่งชาติมีการกระจุกตัวในบางจังหวัดค่อนข้างสูง เช่น เชียงใหม่ ตาก กาญจนบุรี และพังงา ซึ่งจังหวัดเหล่านี้เป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติมากกว่า 7 แห่ง และมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก (World Heritage) เพียง 5 แห่ง ซึ่งกระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครราชสีมา และกาญจนบุรี ดังแสดงในภาพที่ 10

อย่างไรก็ตาม จังหวัดที่มีจำนวนอุทยานแห่งชาติค่อนข้างสูงและเป็นที่ตั้งของมรดกโลกกลับไม่เป็นจังหวัดที่มีความชำนาญพิเศษด้านอุปสงค์และอุปทานดังที่วิเคราะห์ไปแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่อนุรักษ์ จึงไม่อนุญาตให้ภาคเอกชนเข้าไปลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวได้

จำนวนกิจกรรมและงานประเพณี (Event) ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2556 ส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมในจังหวัดเชียงราย กรุงเทพมหานคร และนครราชสีมา โดยมีจำนวนกิจกรรมมากกว่า 18 กิจกรรมต่อปี ดังแสดงในภาพที่ 11

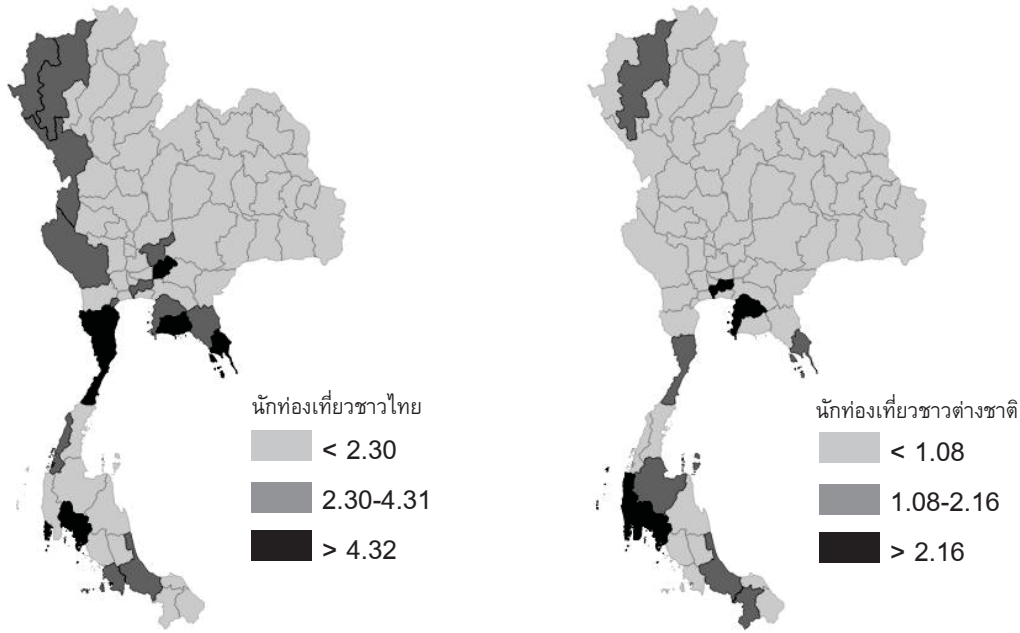

ภาพที่ 1 แผนที่รายชื่อจังหวัดในประเทศไทย

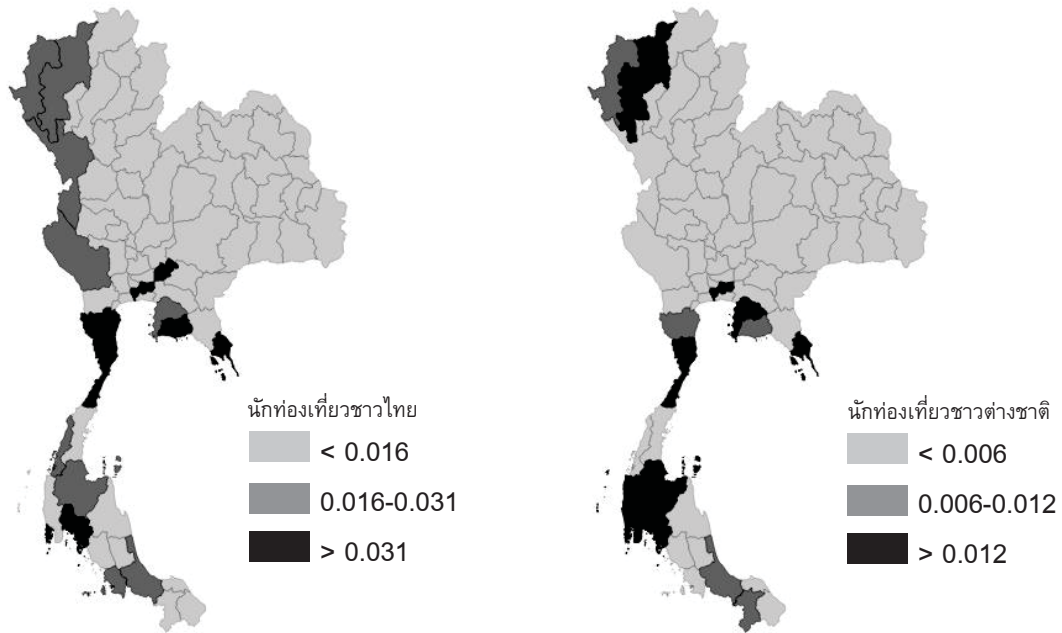
ภาพที่ 2 อัตราส่วนความหนาแน่นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (TDR)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากกรมการท่องเที่ยว และกรมการปกครอง

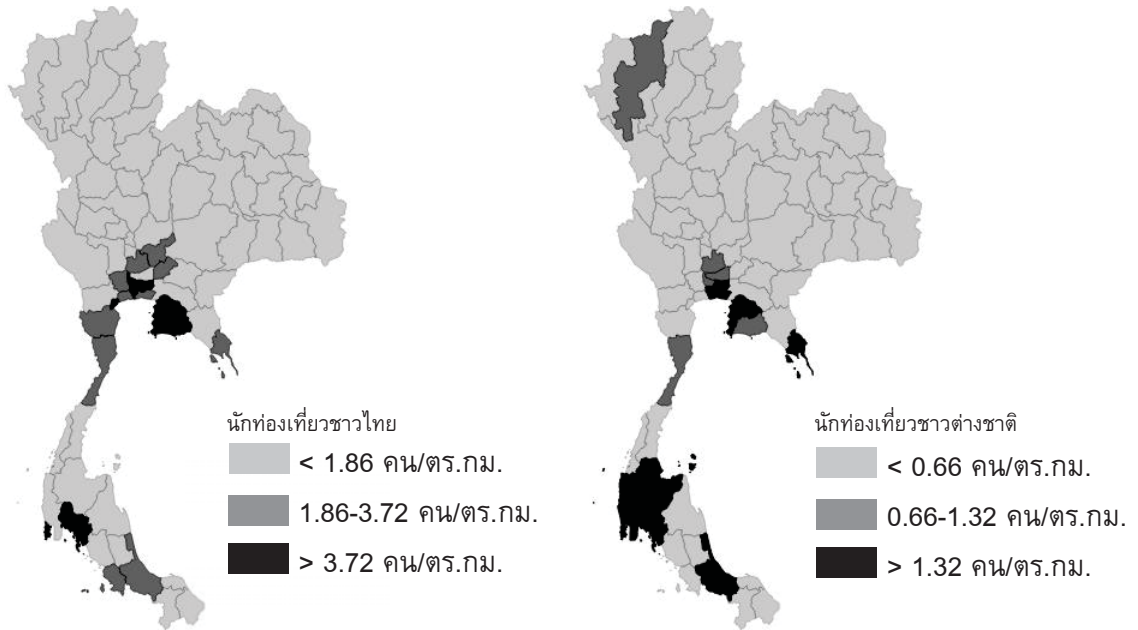
ภาพที่ 3 อัตราส่วนความเข้มข้นของจำนวนนักท่องเที่ยว (TIR)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากกรมการท่องเที่ยว และสำนักงานสถิติแห่งชาติ

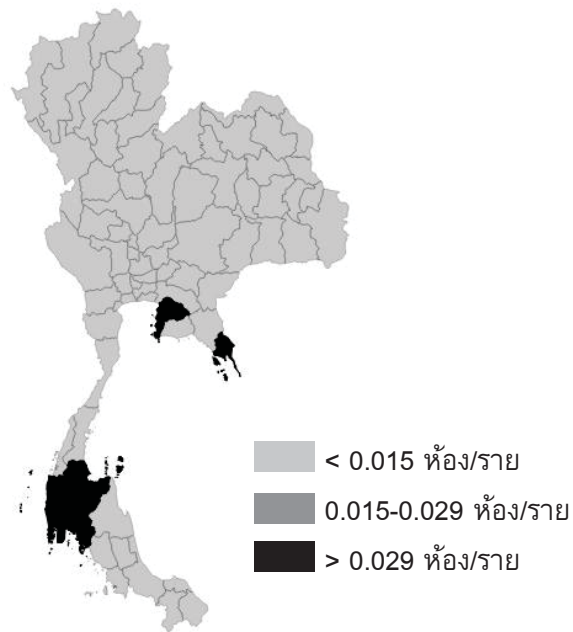
ภาพที่ 4 อัตราส่วนการเข้าถึงบริการการท่องเที่ยว (TPR)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากกรมการท่องเที่ยว และสำนักงานสถิติแห่งชาติ

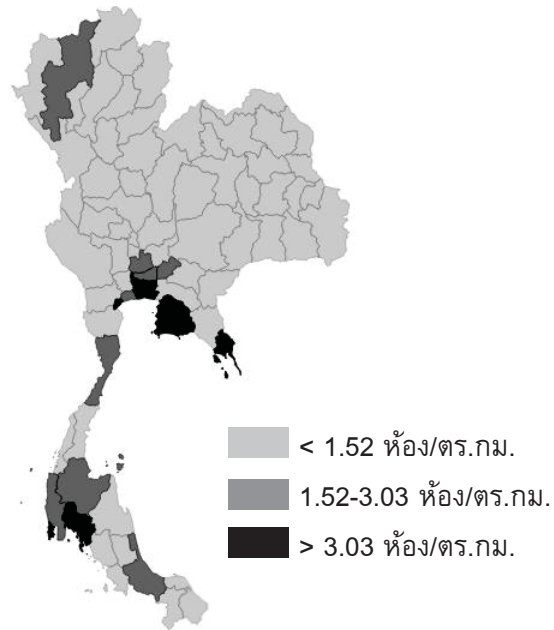
ภาพที่ 5 อัตราส่วนความหนาแน่นเสมือนของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ (ATDR)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากกรมการท่องเที่ยว และกรมการปกครอง

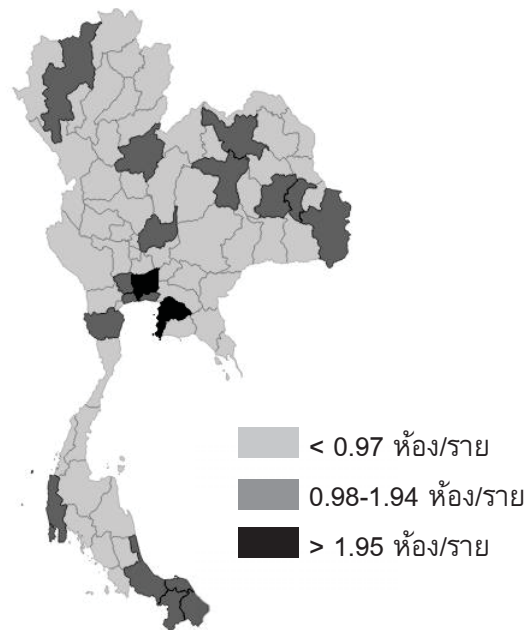
ภาพที่ 6 ดัชนีห้องพักต่อคน (FI)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากกรมการท่องเที่ยว และสำนักงานสถิติแห่งชาติ

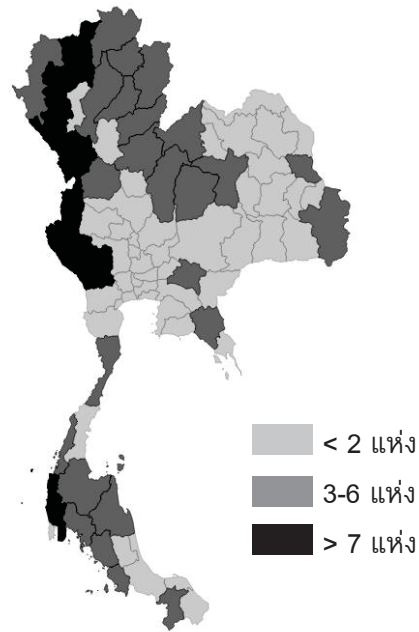
ภาพที่ 7 ดัชนีห้องพัก (RI)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากกรมการท่องเที่ยว และกรมการปกครอง

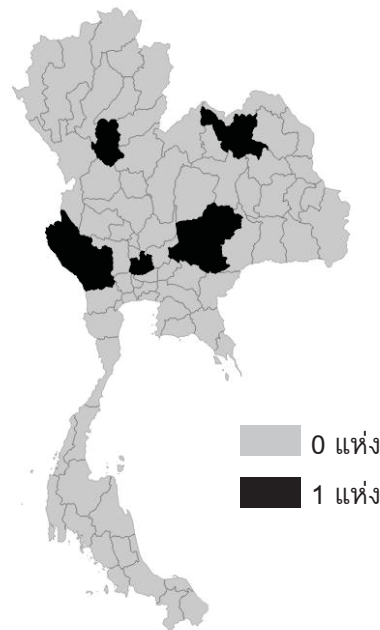
ภาพที่ 8 อัตราห้องพักต่อสถานประกอบการ (RBE)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากกรมการท่องเที่ยว และกรมการปกครอง

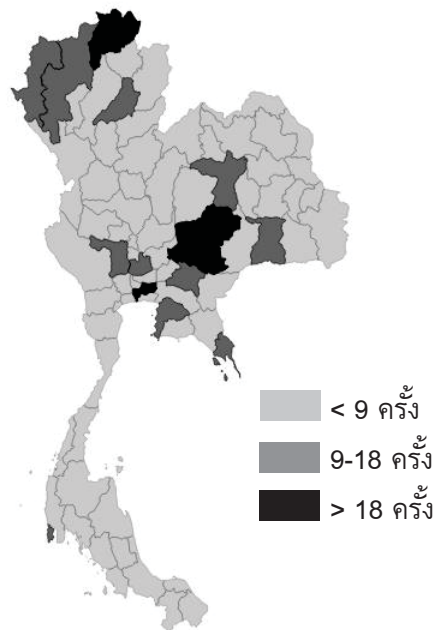
ภาพที่ 9 จำนวนอุทยานแห่งชาติ (National Park)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ภาพที่ 10 จำนวนมรดกโลก (World Heritage)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากองค์การยูเนสโก

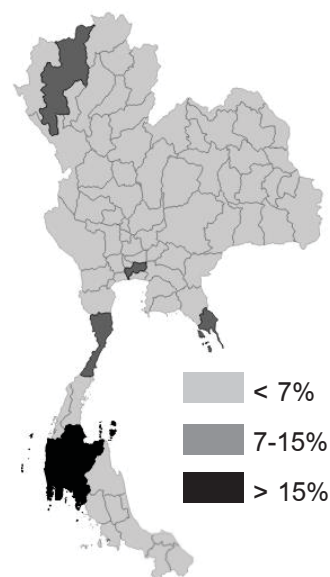

ภาพที่ 11 จำนวนกิจกรรมและงานประเพณี (Event)

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับจังหวัด

จากผลการศึกษาความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวที่ได้ทำการศึกษาไปแล้วนั้น ผู้เขียนจะพิจารณาต่อไปยังผลจากความชำนาญพิเศษดังกล่าวที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัด ซึ่งจะวิเคราะห์จากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product; GPP) ที่แท้จริงในปี พ.ศ. 2556 โดยผลการศึกษาสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาโรงแรมและภัตตาคารต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ซึ่งเป็นสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง พบว่า จังหวัดที่มีสัดส่วนดังกล่าวค่อนข้างสูง ได้แก่ ภูเก็ต พังงา สุราษฎร์ธานี และกระบี่ โดยเฉพาะภูเก็ตมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาโรงแรมและภัตตาคารคิดเป็นร้อยละ 43.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยว นั่นคือ ความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัดอย่างมีนัยสำคัญ ดังแสดงในภาพที่ 12

ภาพที่ 12 สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาโรงแรมและภัตตาคารต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ปี พ.ศ. 2556

ที่มา: ผู้เขียนจัดทำแผนภาพจากโปรแกรม QGIS โดยใช้ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป คือ การเพิ่มจำนวนปีที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งควรจัดทำตัวชี้วัดประกอบจากตัวชี้วัดด้านต่างๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของความชำนาญพิเศษที่เกิดขึ้นในแต่ละจังหวัด นอกจากนี้ตัวชี้วัดบางประเด็นควรพิจารณาให้สอดคล้องกับความ เป็นจริง เช่น ขนาดพื้นที่ของจังหวัดควรคำนึงถึงพื้นที่ป่าไม้ จำนวนประชากรควรคำนึงถึงประชากรแฝง และจำนวนห้องพักควรคำนึงถึงคุณภาพของห้องพักร่วมด้วย

บทสรุป และนัยเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาความชำนาญพิเศษด้านการท่องเที่ยวจากการพิจารณาตัวชี้วัดต่างๆ ทั้งทางด้านอุปสงค์ อุปทาน และความประทับใจ โดยใช้ข้อมูลสถิติ ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นข้อมูลในระดับจังหวัดของประเทศไทย พบว่า จังหวัดที่มีความชำนาญพิเศษด้านอุปสงค์การท่องเที่ยวทั้งในกรณีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ติดทะเล มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากและค่อนข้างหลากหลาย สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ซึ่งเหตุผลเรื่องจำนวนและความหลากหลายนี้ส่งผลให้จังหวัดดังกล่าวเกิดความชำนาญพิเศษด้านอุปสงค์การท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดด้านอุปทานการท่องเที่ยวให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดด้านอุปสงค์การท่องเที่ยว นั่นคือ จังหวัดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมากจะเป็นแหล่งที่มีการกระจุกตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวค่อนข้างสูงตามไปด้วย ซึ่งความชำนาญพิเศษทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานต่างเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้บริการท่องเที่ยวเจริญเติบโต อันนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจของพื้นที่ดังแสดงให้เห็นจากสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาโรงแรมและภัตตาคารต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

สำหรับการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นชัดเจนว่าการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดมีความแตกต่างกันค่อนข้างสูง โดยมีความชำนาญพิเศษในจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ในขณะที่การท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความชำนาญพิเศษน้อยกว่าการท่องเที่ยวในภาคอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Tourist Attraction) ที่ไม่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังนั้น ภาครัฐจึงควรมีการทบทวนยุทธศาสตร์และวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดมากขึ้น โดยควรเน้นนโยบายที่ทำให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่หลักที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว และกระตุ้นให้เกิดการส่งผ่าน (Spillover) ระดับการพัฒนาไปยังจังหวัดใกล้เคียง เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2554. "Tourism Hub" แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559. (Online). www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.pdf, 13 มีนาคม 2558.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2556. "Tourism Hub" โอกาสทองของไทย. (Online). www.tourismkm-asean.org/wp-content/pdf/SWOT/tourism_hub.pdf, 13 มีนาคม 2558.
- อัครพงศ์ อันทอง. 2556. ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. วารสาร เศรษฐศาสตร์ประยุกต์. 20(1), 80-98.
- Chang, C.L., Khamkaew, T. and McAleer, M. 2010. IV Estimation of a Panel Threshold Model of Tourism

- Specialization and Economic Development. KIER Working Papers 708, Kyoto University, Institute of Economic Research.
- Grigorovici, C., 2009. Analysing The Degree of Specialization in Romania'S Services Trade. **Romanian Journal for Economic Forecasting**. 6(1), 94-114.
- Ioncica, M., Draghici, M., Petrescu, C. and Ioncica, D. 2010. Services specialization (a possible index) and its connection with competitiveness: the case of Romania. **The Service Industries Journal**. 30(12), 2023-2044.
- Neves, T. and Macas, N. 2008. Does Tourism Influence Economic Growth? A Dynamic Panel Data Approach. **Applied Economics**. 40, 2431-2441.
- Pérez-Dacal, D. Pena-Boquete, Y. and Fernández, M. 2014. A Measuring Tourism Specialization: a Composite Indicator for the Spanish Regions. **Journal of Tourism, Culture and Territorial Development**. 5(9), 35-73.
- Urtasun, A. and Gutiérrez, I. 2006. Tourism Agglomeration and its Impact on Social Welfare: An Empirical Approach to the Spanish Case. **Tourism Management**. 27(5), 901-912.
- Yang, Y. 2012. Agglomeration Density and Tourism Development in China: An Empirical Research Based on Dynamic Panel Data Model. **Tourism Management**. 33(6), 1347-1359.
- World Economic Forum. 2013. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013. (Online). www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf, 15 พฤษภาคม 2558.